6.1. Cihadla İlgili Temel Kavram ve Hükümler

Cihad, Allah için yaşamak ve fedakarlıktır.

Allah (c.c) yolunda savaşmayı ifade etmek üzere cihad kavramının yanında gazâ ve fetih kavramları da kullanılmıştır. **Gazâ**, din için yapılan savaş anlamında kullanılmıştır. **Fetih**, ülke ve şehirleri i'la-yi kelimetullah amacıyla İslamiyete açma anlamında kullanılmıştır.[136] Hz. Peygamber'in (s.a.v) bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar için **gazve**, kendisinin katılmadığı askerî seferlere ise **seriyye** denilmektedir.[137] Fıkıh kitaplarında savaş ahkâmı genellikle **siyer** ve **megâzî** başlığı altında ele alınmıştır.

İki düşman grubun birbiriyle savaşması **harp** (muharebe) ve **kıtal** kavramları ile ifade edilmektedir. Bu kavramlar meşru veya gayri meşru her türlü savaş için kullanılmaktadır. Cihadı, Allah (c.c) yolunda savaş manasıyla aldığımızda muharebenin cihadın yöntemlerinden biri olduğu gürülecektir.

Gayrimüslimlerden savaş yoluyla elde edilen mallar, esirler ve araziler **ganimet** olarak kabul edilir. **"Artık elde ettiğiniz ganimetlerden helal ve temiz olarak yiyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah bağışlayan, merhamet edendir."**[138] Ganimetin beşte biri beytülmala ayrılır, geri kalan kısım savaşa katılanlar arasında taksim edilir. **Fey**, ganimetten daha geniş bir kavram olup savaş yapılmaksızın gayrimüslimlerden alınan malları ifade etmektedir. İslam devletinin gayrimüslim tebaadan aldığı cizye, harac ve ticaret vergileri için de fey kavramı kullanılmaktadır.[139] **Cizye**, gayr-i müslimlerden canlarını, mallarını korumak ve inançlarını özgür-

136 Fayda, Mustafa, „Fetih", TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 467.
137 Algül, Hüseyin, „Gazve", TDV İslam Ansiklopedisi, C 8, s. 488.
138 Enfal suresi, 69. ayet.
139 Fayda, Mustafa, „Fey", TDV İslam Ansiklopedisi, C 12, s. 511.

ce yaşamalarına karşılık olarak çalışabilir durumda olan erkeklerden alınan baş vergisidir.[140] **Harac** ise, gayrimüslimlerden alınan, miktarı şartlara göre belirlenen toprak vergidir.[141]

Savaş esirleri, ganimetin bir parçasıdır. Düşman askeri esir alındıktan sonra onunla ilgili karar verme yetkisi şahıslarda değil kamu otoritesindedir. Esirlere yapılacak muamele hakkında maslahata ve kamu yararına en uygun şekilde karar verilmesi esastır. Haklarında karar verilinceye kadar geçen süreçte esirlerin temel ihtiyaçlarının karşılanıp, onlara işkence ve kötü muameleden uzak durulması gerekir.

Savaşı Meşru Kılan Sebepler

İslam'da niyet, yapılan davranışın meşruiyet bakımından değerlendirilmesinde belirleyici bir unsurdur. Bu yüzden toprak, mal, şan ve şöhret kazanmak veya insanları sömürmek amacıyla yapılan tüm savaşlar cihad ile elde edilecek sevabı ortadan kaldırır.[142]Savaşı meşru kılan başlıca sebepler şunlardır.

1- Savunma amaçlı savaş: Ülkenin saldırıya uğrayıp zarurât-ı diniyyeden olan din, can, mal, nesil ve aklın korunması amacıyla savaş yapılması fakihlerin ittifakı ile meşrudur.

2- Uluslararası güvenlik amaçlı savaş: Bazı ülke ve grupların bir bölge veya tüm dünyayı tehdit eden faaliyetleri karşısında savaş meşru olur. İnsanların mal ve can güvenliğini tehdit eden nükleer, kimyasal, terörist faaliyetlere üs olma gibi fitne ve zulme engel olup uluslararası güvenliğin sağlanması amacıyla savaş yapılması da meşrudur.

3-Devlete karşı silahlı ayaklanma ve isyan suçu fıkıhta **bağy** olarak isimlendirilmektedir. Bağy suçunu işleyenlere karşı savaş yöntemi dâhil olmak üzere gerekli tüm tedbirleri almak devletin hakkıdır. Ülkemizde 15 Temmuz 2017 de yaşanılan devlete isyan hareketi bağy suçuna bir örnektir. Devletin düzenini yıkmaya çalışanlara ve alternatif paralel yapılanma içine girenlere karşı gerekli tedbirleri alıp bu isyan hareketini bastırmak devletin hem hakkı hem de vazifesidir.

İrtidat fıkhi terim olarak bir Müslüman'ın İslam dininden çıkmasını ifade eder. Bu kişiye **mürted** denilmektedir. Fakihler dininden dönüp düşman safına geçen, İslam dinine zarar verebilmek için fırsat kollayan mürtedler ile savaş yapılabileceğini kabul etmişlerdir. Nitekim Hz. Ebu Bekir hilafetinin ilk yıllarında irtidat hareketlerini bastırmak üzere orduyu sevketmekte hiç tereddüt etmemiştir.

140 Heyet, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 51.
141 Heyet, *Dinî Terimler Sözlüğü,* s. 121.
142 bk. Buharî, Cihad, 15.

4- İslamın tebliğ edilmesine engel olanlarla savaş: İnanç ve fikir hürriyeti kapsamında Müslümanların dinlerini yaşamalarına ve tebliğ etmelerine engel olanlara karşı Müslüman devletler muhtelif yöntemlerle mücadele edebilirler. Özellikle bu ülkelerde Müslümanlara zulmedilmesi, can ve mal güvenliklerinin olmaması durumunda Müslüman devletlerin bu ülkeye baskı yapması ve Müslümanların hamisi olarak siyasi, sosyal, ekonomik ve nihayet askeri mücadele yöntemleri izleyebilirler. Özellikle tebliğ amaçlı savaş daha ziyade ilmi ve fikri cihad şeklinde gerçekleşmesi gerekir. Bugün İslam'ı dünyada hâkim kılmak için yapılması gereken Müslüman olmayanlarlaa silahlı mücadele değil; ilimde, teknikte, ekonomide, sanatta ilerlemeler kaydederek her alanda güçlü olup dünyada söz sahibi olmaktır.[143]

Savaşta Uyulması Gereken Kurallar:

İslam dininde, hayatın her alanına dair uyulması gereken kural ve ilkeler bulunmaktadır. Dünyadaki milletlerin, hedefledikleri amaçlara ulaşmak için her türlü mücadeleyi meşru gördükleri dönemlerde bile Müslümanlar savaş esnasında belirli kurallara uymakla sorumlu olmuşlardır.

Savaşta yapılması yasak olan davranışlar şunlardır:

- **İşkence Yapmak:** Hz.Peygamber (s.a.v) ordu komutanlarına verdiği talimatta ölülerin organlarını keserek vücut bütünlüğüne zarar verilmesini (müsle)[144] ve düşman askerlerinin yakalandıktan sonra yakılarak öldürülmesini yasaklamıştır.[145]
- **Savaşa Katılmayanlara Saldırmak:** Savaşa katılmayan kadınların, çocukların, yaşlıların, din adamlarının, çiftçilerin, elçilerin ve hastaların öldürülmesi caiz değildir. Peygamberimiz (s.a.v) savaşta öldürülmüş bir kadını görmesi üzerine bunun yasak olduğunu bildirmiştir.[146] Savaşın sona ermesi ve fethin gerçekleşmesi durumunda da bu sınıfların zarar görmemesi sağlanmalıdır. Fatih Sultan Mehmet Bosna ruhbanlarına verdiği emannamede "Kiliselerinizde korkusuzca ibadet ve memleketimizde korkusuzca ikamet edin. Ne vezirlerimden ne de halkımdan kimse bunları incitmesin ve rencide etmesin. Allah'a, Peygamber'e,

Peygamberimiz savaşta sivillere zarar verilmemesini emretmiştir.

143 Özdemir, İslam Hukukunda Uluslararası Kamu Düzeni ve Savaş Hukuku, Murat Kitabevi, Ankara 2017, s. 104.
144 bk. Müslim, Cihad, 110.
145 bk. Buharî, Cihad, 147.
146 bk. Müslim, Cihad, 8.

ARAŞTIRALIM

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul emannamesinde gayrimüslimlere tanıdığı hak ve özgürlükleri araştıralım.

Kur'an'a ve kuşandığım kılıca yemin olsun ki, canları, malları ve kiliseleri bana itaat ettikleri sürece güvencem altındadır."[147] diyerek fetih hareketlerinin esas gayesinin dünyada huzur ve güvenin sağlanması olduğunu göstermiştir.

- **Tabiat Varlıklarına ve Hayvanlara Zarar Vermek:** Savaş esnasında kesilmesine bir ihtiyaç olmayan ve kendisinden yararlanılan hayvanlara ve bitkilere zarar vermek caiz değildir. Hz. Ebu Bekir, ordu komutanı olarak görevlendirdiği Üsame b. Zeyd'e hayvanlara ve ağaçlara zarar verilmemesi talimatı vermiştir.[148]

147 Fatih Sultan Mehmet 4 Nisan 1478 tarihli Bosna Emannamesi.
148 İbnü'l-Esir, el-Kâmil fi't-Tarih, s. 335.
149 İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 174.
150 Hicr suresi, 94. ayet.
151 Ankebut suresi, 6. ayet.
152 Ankebut suresi, 69. ayet.
153 bk. Furkân suresi, 52. ayet.
154 bk. Tevbe suresi, 73. ayet.